

144-126

#

DE KLEINSTE JAGER (*STERCORARIUS LONGICAUDUS*)
IN BELGIË, MET EEN BESCHRIJVING VAN DE EERSTE
AUGUSTUSVANGST, 1969.

THE OCCURRENCE OF *STERCORARIUS LONGICAUDUS*
IN BELGIUM, WITH A DESCRIPTION OF THE FIRST
CAPTURE IN AUGUST 1969.

door - by
E. KUYKEN

Extrait — Uittreksel

« Le Gerfaut - De Giervaak » : 60 : 188 - 197, 1970.

Revue belge d'ornithologie
Belgisch Ornithologisch Tijdschrift

Éditée par l'Institut Royal des Sciences naturelles de Belgique
rue Vautier, 31, Bruxelles 4

Uitgegeven door het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
Vautierstraat 31, Brussel 4

DE KLEINSTE JAGER (*STERCORARIUS LONGICAUDUS*)
IN BELGIË, MET EEN BESCHRIJVING
VAN DE EERSTE AUGUSTUSVANGST, 1969

door Eckhart Kuyken (*).

(Ontvangen op 25.V.1970).

(With a summary in English : *The occurrence of Stercorarius longicaudus in Belgium, with a description of the first capture in August 1969.*)

I. — INLEIDING.

Naar aanleiding van de eerste augustusvangst van een kleinste jager in België, meer bepaald te Heist, geven wij naast de gebruikelijke afmetingen en beschrijvingen tevens een overzicht over het voorkomen van deze soort in ons land. Vooral gezien de vroege datum oordeelden wij het nuttig deze waarneming in ruimer verband te situeren. Daarbij moesten we eerst enkele onnauwkeurigheden in de «Avifauna van België» verbeteren; ook het voorkomen van deze soort in de buurlanden wordt ter vergelijking aangehaald.

Wij danken vooral de HH. Omer en Henri RAPPÉ, die ons de gevangen vogel ter beschikking stelden; de HH. P. DEVILLERS en A. RAPPE waren zo vriendelijk inzage te geven in de oorspronkelijke archieven van de Avifauna-commissie; de H. B. VAN DAMME vooral zijn we zeer erkentelijk voor de opgave van aanvullende gegevens over het collectie-materiaal van het KBIN (Brussel).

II. — OMSTANDIGHEDEN EN BESCHRIJVING
VAN DE AUGUSTUSVANGST.

In de namiddag van 30.VIII.1969 konden O. en H. RAPPÉ een levende jager bemachtigen op het strand van Heist. Wij kregen deze vogel 's avonds in handen en determineerden hem als juveniele kleinste jager. Het dier, dat alleen wat uitgeput was, na enige voederbeurten in staat te vliegen. Deze zeldzame gast werd geringd en losgelaten de volgende ochtend, waar hij eerst door diverse leden van «De Wielewaal» werd bekeken.

(*) Laboratorium voor Oecologie (Dir. Prof. Dr. J. HUBLE).
Rijksuniversiteit Gent
K.L. Ledeganckstraat 35,
9000 GENT (België).

Beschrijving en afmetingen (zie fotos).

- gevangen op 30.VIII.1969 te Heist;
- losgelaten op 31.VIII.1969 te Zeebrugge, met ring nr. T 79813;
- afmetingen in mm (tussen haakjes de maten volgens WITHERBY *et al.* 1949) :
 - vleugellengte : 295 (290-320);
 - snavellengte : 27,0 (25-30);
 - snavelhoogte : 8,6
 - loopbeen : 41,9 (35-44);
 - staartlengte : 156 (totaal);
- snavel : leigrijs met zwartbruine punt; binnen roze-vleeskleurig;
- kop : bruin bleekgrijs met bruine stippeling (geen donkere kap als ad.); donker vlekje voor oog; hals en wangen zeer bleek beige-grijs, weinig contrasterend met de kruin (foto 1);
- vleugel : eerste twee handpennen met *witte* schachten; overige schachten bruin tot zwartachtig (foto 2);
- staart : middelste twee pennen 29 mm uitstekend voorbij staart-rand (*); staartpennen wit aan de basis, verborgen onder dekveren;
- poten : loopbeen blauwgrijs; tenen en zwemvliezen *bleekgeel* aan de basis, distaal deel (2/3) zwart;
- lichaam : bovenzijde warmbruin gebandeerd met bleekbeige veder-randen; onderzijde bleek, grijsachtig; flanken lichtbruin gestreept.

Uit deze gegevens, vergeleken e.a. met de studie van WALTER (1962) over onderscheid tussen *St. parasiticus* en *St. longicaudus*, kunnen we met zekerheid besluiten : kleinste jager, juveniel exemplaar. Gezien de beschrijvingen en afmetingen uit het «Handbook» en de foto's in WALTER (*op. cit.*), betreft het hier waarschijnlijk een vogel in tweede zomerkleed. WITHERBY *et al.* (*op. cit.*) geven inderdaad op dat in de derde zomer de middelste staartpennen reeds 100-130 mm uitsteken. Ook de vogels uit de KBIN-collectie behoren dus waarschijnlijk tot de eerste of tweede jaarsklasse, te oordelen aan de geringe lengte van de middelste staartpennen. De kleinste jager is slechts volwassen in het Vde kalenderjaar.

Voedsel en gedrag.

O. en H. RAPPE deelden mee dat deze vogel zeer gemakkelijk kon benaderd worden en — niet zonder moeite — met de hand werd gegrepen. Op dat ogenblik peuzelde hij aan de aangespoelde karkas van een jong varken. Wanneer hij was losgelaten bleef deze vogel nog enige uren in Zeebrugge rondvliegen. Hij ging geruime tijd pikken aan een versgedood konijn. Na ruim twee uren verdween hij tenslotte over zee in noordelijke richting. Wij zagen hem nooit meeuwen achtervolgen.

(*) Bij de 7 juv. ex. in de KBIN-verzameling, bedraagt deze maat resp. : 18, 20, 22, 29, 21. 26 en 17 mm (gemiddeld 22,1 mm).

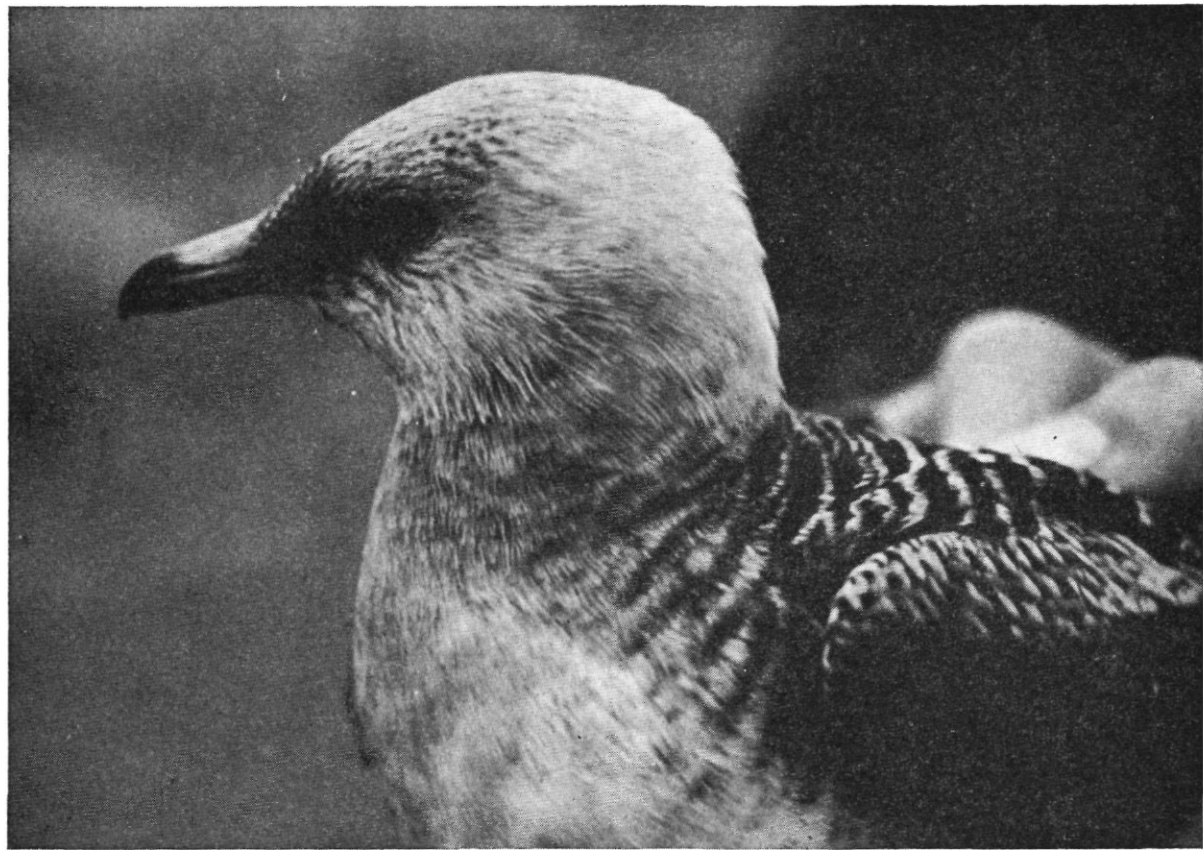

Photo 1. — *Stercorarius longicaudus* VIELLOT.

Kleinste jager.
Zeebrugge, 31.VIII.1969.

Labbe à longue queue.
Photo : Omer RAFFÉ.

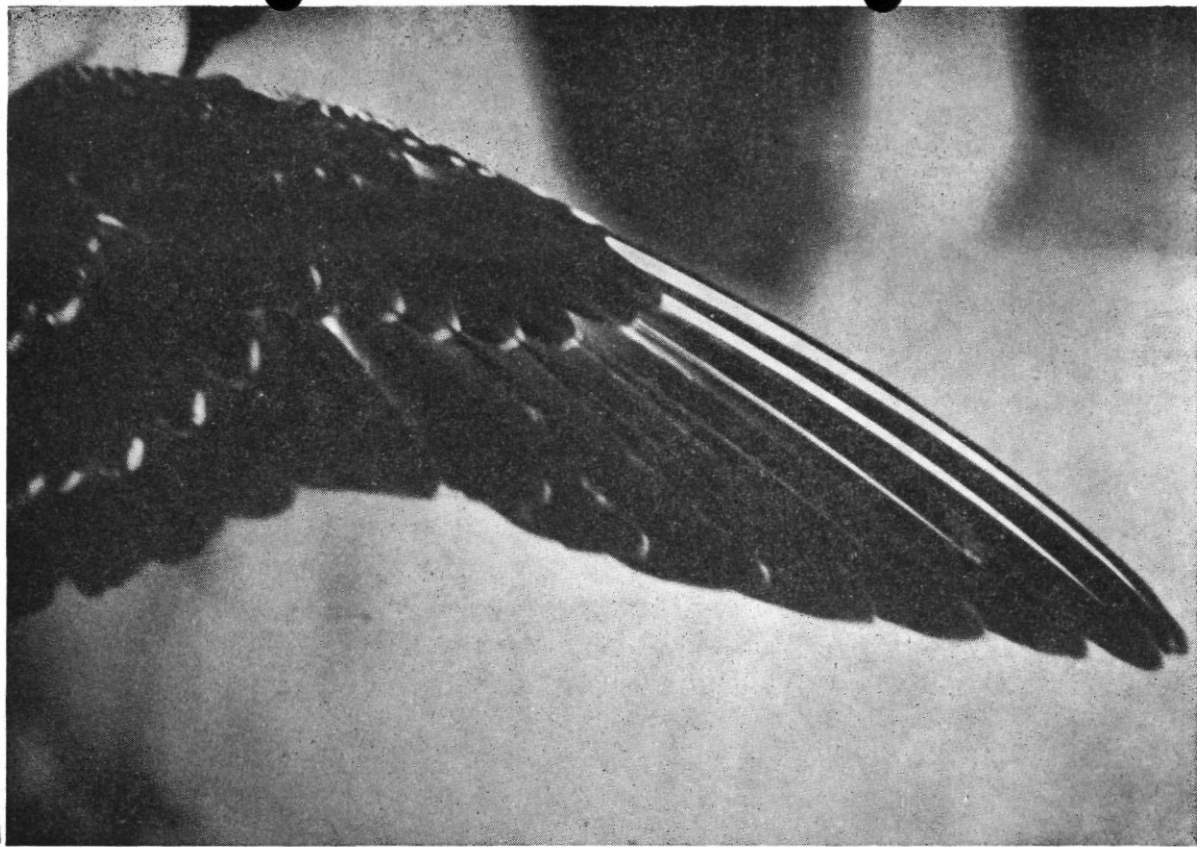

Photo 2. — *Stercorarius longicaudus* VIEILLOT.

Kleinste jager.
Zeebrugge, 31.VIII.1969.

Labbe à longue queue.
Photo : Omer RAPPÉ.

WITHERBY *et al.* (*op. cit.*) geven op dat deze soort inderdaad vaak leeft van zeevis en afval (o.a. paardekarkas), en wellicht minder parasiteert dan andere jagersoorten.

Omstandigheden.

Het verschijnen van deze zeldzame vogel is geen losstaand feit. Op diverse plaatsen langs onze kust en ook in Z.W.-Nederland werden jagers opgemerkt. Zo ook te Zeebrugge, waar o.a. op 29.VIII.1969, 2 kleine jagers (*St. parasiticus*) verbleven, eveneens zeer weinig schuw. De klimatologische omstandigheden in de laatste week van augustus waren van deze kleine invasie wellicht de oorzaak: abnormaal lage luchtdruk, met omweer op 29.VIII.1969; een hele week overheersende W. à N.N.W.-winden matig sterk; vaak regenbuien.

III. — VOORKOMEN IN BELGIË (Tabel I), IN VERGELIJKING MET ANDERE WESTEUROPESE LANDEN.

A. Voorkomen in België.

De «Avifauna van België» (COMMISSIE VAN DE BELGISCHE AVIFAUNA 1967) geeft op:

«Onregelmatige doortrekker van begin september tot half oktober, vooral in september. Eén half-november waarneming. Tweëntwintig meldingen, o.m. uit de jaren 1907, 1922, 1925 (2), 1934 (2), 1937, 1939 (2), 1947, 1952, 1954 (3), 1957 (2), 1962, 1963 (2), 1964 en 1965. Drie gevallen stammen van de kust en negentien uit het binnenland.»

Bij het opzoeken van de originele gegevens omtrent deze waarnemingen, ontdekten wij enkele tegenstrijdigheden tussen die bronnen en de «Avifauna» (Tabel I geeft alle waarnemingen). Onvindbaar waren: één van beide 1957-gevallen en de observatie van 1965. De eerste berust op een vergissing in de archieven (de waarneming betreft een *St. parasiticus* te Beauraing, i.p.v. een *St. longicaudus*) en de andere is wellicht een drukfout, waar verkeerdelijk 1965 staat voor 1966.

Verder konden wij uit de «Avifauna» niet opmaken welke de tweëntwintigste aanvaarde, maar niet genoemde melding is: de observaties van 1912 en 1926 (Tabel I, nrs. d) en e) zijn geen van beide genoemd. Daar de 1912-melding stamt van de beneden-Schelde, is er kans dat deze buiten België valt. Beide meldingen worden noch door VERHEYEN (1951), noch door LIPPENS (1954) aangehaald, hoewel de 1926-vondst goed beschreven werd.

Uit de waarnemingen 1 tot 21 van Tabel I leiden we af:

1. Tijdstip van doortrek:

- 19 gedateerde waarnemingen (nr. 17 meegeteld): hiervan 11 in september en 6 in oktober (tussen 3.IX en 19.X); vooral in de eerste septemberhelft veel observaties: 9;

— daarbuiten vallen slechts twee gevallen : 30.VIII (nr. 21) en 17.XI (nr. 8), resp. vroegste en laatste waarneming. Onze datum sluit echter volledig aan bij de vroege septembervogels.

2. Verspreiding in België :

— 5 gevallen (per provincie) : Antwerpen (w.o. 2 in Scheldevallei),
Brabant,
West-Vlaanderen (4 aan de kust);

— 2 gevallen : Luik;
Namen;

— 1 vondst voor Henegouwen en voor Limburg;

— geen gevallen bekend uit Oost-Vlaanderen en Luxemburg.

Het veelvuldig voorkomen in het binnenland schijnt bij deze soort minder abnormaal te zijn dan bij andere jagers (VOOUS 1960).

3. Leeftijd :

Van de 21 waarnemingen zijn er 6 zonder leeftijdsopgave. Bij de overige 15 is slechts één adulte vogel vermeld. Het bijna uitsluitend voorkomen van juvenielen bij een dergelijke zwervende soort is wellicht normaal (VERHEYEN 1951, MAYAUD 1936).

B. Vergelijking met andere Westeuropese landen.

1. Duitsland (NIETHAMMER *et al.* 1964) :

— doortrekker en wintergast in klein aantal;
— juni tot oktober;
— aan de kust, soms in binnenland.

2. Engeland (WITHERBY *et al.* 1949) :

— onregelm. doortrekker in herfst, zelden in lente en zomer;
— midden augustus tot midden november;
— meest langs O.-kust; uitzonderlijk in binnenland.

3. Nederland (COMM. VOOR DE NEDERLANDSE AVIFAUNA 1962) :

— onregelmatige gast; 35 gevallen van 1900 tot 1961;
— 24.VIII tot 19.X; één geval op 30.V;
— zowel langs de kust als in het binnenland.

4. Frankrijk (MAYAUD 1936) :

— vrij zeldzaam doortrekker;
— augustus tot november;
— meest langs de kust; uitzonderlijk in binnenland.

Hieruit blijkt hoe deze soort, die broedt in N. Siberië, Nova Zembla, N. Rusland, Kola, N. Zweden en N. Noorwegen, slechts onregelmatig wordt gezien op najaarstrek in West Europa. De meeste doortrek gebeurt overal van augustus tot oktober. Het beeld dat we voor ons

land konden schetsen wijkt hiervan niet af. Slechts éénmaal werden hier meerdere vogels samen waargenomen (nr. 9); verder steeds enkelingen.

SAMENVATTING.

Op 30.VIII.1969 werd te Heist een uitgeputte juveniele kleinste jager, waarschijnlijk in tweede kalenderjaar, gevat en op 31.VIII. geringd en losgelaten te Zeebrugge. Deze vroegste Belgische waarnemingsdatum is wellicht te wijten aan klimatologische factoren : depressie, overheersende zeewinden. Een revisie van de Belgische waarnemingen geeft volgend beeld : 3 vondsten tot 1900 en 21 gevallen tot 1969/70 (daarnaast nog een 4-tal twijfelgevallen). Veruit de meeste (16) dateren uit de periode begin september-half oktober; 30.VIII. en 17.XI zijn extreme data. Voor de kust zijn slechts 4 gevallen bekend. Veruit de meeste waren juveniele vogels (14 op 15 specimens). De in het KBIN bewaarde exemplaren zijn waarschijnlijk nooit ouder dan het tweede kalenderjaar. Het voorkomen van deze soort in België wijkt qua tijdstip niet af van de overige West-europese landen; wel is de aanwezigheid in het binnenland uitzonderlijk hoog.

RESUME.

Le Labbe à longue queue (*Stercorarius longicaudus*) en Belgique, avec une description de la première capture en août 1969.

Le 30.VIII.1969, un labbe à longue queue, épuisé, a été capturé à Heist (Littoral). Il a été bagué et relâché à Zeebrugge le jour suivant. Cet oiseau juvénile, probablement en plumage de second été, est décrit en détail et les mensurations en sont données. C'est l'observation la plus précoce qui soit signalée mais plusieurs observations de septembre sont connues.

L'oiseau a été observé pendant qu'il se nourrissait de déchets de porc et de lapin. Sa présence est probablement due à des facteurs climatologiques (dépression dominée par des vents W.-N.N.W.). D'autres labbes (*Stercorarius parasiticus*) ont été observés pendant la même période à Zeebrugge et en Hollande.

En résumant les données belges et après avoir corrigé quelques erreurs dans l'Avifaune de Belgique, nous connaissons : trois captures avant 1900 et 21 données jusque 1969-1970 (sans compter quatre données incertaines).

En grande majorité (16 cas) les labbes à longue queue ont été observés entre le début de septembre et la mi-octobre, les dates extrêmes étant les 30.VIII et 17.XI. Quatre oiseaux seulement ont été observés le long du littoral (Mer du Nord), les 17 autres ayant été notés dans l'intérieur du pays.

Des quinze spécimens décrits, quatorze sont des juvéniles. Les mesures des retrices centrales des sept exemplaires de la collection I.R.Sc. N.B. nous montrent que ce sont probablement des juvéniles de première ou seconde année.

La présence en Belgique est la même que dans les autres pays de l'Europe occidentale, toutefois le grand nombre d'observations à l'intérieur du pays est remarquable.

B.V.D.

SUMMARY.

The occurrence of *Stercorarius longicaudus* in Belgium, with a description of the first capture in August 1969.

On 30.VIII.1969 at Heist (Northsea-coast), an exhausted longtailed skua was caught. It was released with a ring at Zeebrugge the next day. This juvenile bird, presumably in 2nd summer-plumage, has been measured and described in detail. It is the earliest observation in Belgium, but several records from early September are known.

The bird was observed feeding always on remnants of mammals on the beach (a young pig, rabbits). Its presence was presumably caused by climatological factors (depression, dominant and rather strong W.-N.N.W. winds from the sea), as other skuas (*St. parasiticus*) were observed during the same period in Zeebrugge and S.W.-Holland as well.

Summarizing the Belgian records, after correcting some errors in the «Belgian Avifauna», we are able to state : 3 captures before 1900 and 21 records until 1969/70 (plus at least 4 doubtful ones). By far the most long-tailed skuas were observed between early September and mid-October (16 records); the extreme dates are 30.VIII and 17.XI. Only 4 birds were observed along the Northsea-coast, the remaining 17 were seen at inland localities.

Out of a total of 15 described specimens, not less than 14 are juveniles. Measurements of central tail-feathers indicate that presumably all 7 skins in the KBIN-collection (Brussels) are juveniles in 1st or 2nd year plumage.

The pattern of occurrence in Belgium is quite similar to that in other Western European countries, except for the very high frequency of inland records.

E.K.

LITERATUUR (References).

- COMMISSIE VAN DE BELGISCHE AVIFAUNA 1967. *Avifauna van België*. Giervalk 57 : 273-363.
- COMMISSIE VOOR DE NEDERLANDSE AVIFAUNA 1962. *Avifauna van Nederland*. Ardea 50 : 1-103.
- DUPONT, Ch. 1950. *Les oiseaux de la Faune belge*. Bruxelles.
- LIPPENS, L. 1954. *Les oiseaux d'eau de Belgique*. Bruges.
- MAYAUD, N. 1936. *Inventaire des oiseaux de France*. Paris.
- NIETHAMMER, G. et al. 1964. *Die Vögel Deutschlands*. Frankfurt.
- VAN HAVRE, G.C.M. 1928. *Les oiseaux de la Faune belge*. Bruxelles.
- VERHEYEN, R. 1951. *De watervogels van België*. Brussel.
- VOOUS, K.H. 1960. *Atlas van de Europese Vogels*. Amsterdam/Brussel.
- WALTER, H. 1962. *Vergleichende Untersuchungen an den Raubmöwen Stercorarius parasiticus und longicaudus*. J. Orn. 103 (2/3) : 166-179.
- WITHERBY, H.F. et al. 1949. *The Handbook of British Birds*, Vol. V (6st. impr.). London.
- Tijdschriften (Reviews) : DE GIERVALK, DE WIELEWAAL, AVES.

TABEL I. — WAARNEMINGEN VAN DE KLEINSTE JAGER IN BELGIE.

(Table I: Records of the long-tailed skua, *Stercorarius longicaudus*, in Belgium).

Nr.	Datum (Date)	Plaats + Prov. (Locality)	Aant./Leeft. (Numb./Age)	Waarnemer (Observer)	Bronnen (References)
1	herfst rond 1907 (autumn about)	Baraque-Michel (Lg.)	1 juv.	coll. J. Gerard	VAN HAVRE 1928
2	6.IX.1922	Dinant (Nam.)	1 ex.	coll. Visart de Bocarmé.	VERHEYEN 1951
3	13.X.1925	Overijse (Br.)	1 juv.	coll. Vandaelen	Gierv. 16 : 41
4	19.X.1925	Oorderen (A.)	1 ad. ♂	Walschaerts	Gierv. 16 : 41
5	9.IX.1934	Lathuy (Br.)	1 juv.	Ch. Duchène	Gierv. 25 : 195
6	10.IX.1934	W. van Oostende (W.-Vl.)	1 juv. ♂	Marit. Inst. Oost.	VERHEYEN 1951
7	12.IX.1937	Thisnes (Lg.)	1 juv. ♂	Douette, De Bot	Gierv. 28 : 163
8	17.XI.1939	Berg-Kamphenhout (Br.)	1 juv. ♂	Ch. Dupret	Gierv. 30 : 77
9	3.IX.1939	Turnhout (A.)	15 ex.	A. De Bont	DUPOND 1950
10	10.IX.1947	Raevens-Turnhout (A.)	1 ex.	A. De Bont	Gierv. 37 : 171
11	herfst (autumn) 1952	Turnhout (A.)	1 ex.	coll. J. Misonne	LIPPENS 1954
12	5.IX.1954	Zeebrugge (W.-Vl.)	1 ex.	W. De Brouwer	Gierv. 45 : 82
13	3.X.1954	Eghezée (Nam.)	1 juv. ♀	N. de Spoelbergh	Gierv. 45 : 82
14	3.X.1954	Houtem/Veurne (W.-Vl.)	1 juv. ♀	G. Pelgrim	Gierv. 45 : 82
15	10.IX.1957	Malèves (Br.)	1 ex.	M. Cornet d'Elzies	Gierv. 47 : 317
16	eind IX.1962 (end)	Soignies (Hain.)	1 juv.	P. Bastien	Gierv. 54 : 534
17	30.IX.1963	Blankenberge (W.-Vl.)	1 juv.	V.d. Weghe & V. Impe	Gierv. 54 : 367
18	12-15.X.1963	Zandvliet (A.)	1 juv.	G. Bulteel e.a.	Gierv. 56 : 56-57
19	7.IX.1964	Genk (Limb.)	1 juv. ♀	R. Paquot	Gierv. 57 : 185
20	4.IX.1966	Longueville (Br.)	1 juv. ♀	J. Legrand	Wielewaal 35 : 173
21	30-31.VIII.1969	Heist-Zeebrugge (W.-Vl.)	1 juv.	Rappé & E. Kuyken	coll. KBIN 41808 coll. KBIN 42574 deze studie (present paper)

	Datum (Date)	Plaats + Prov. (Locality)	Aant./Leeft. (Numb./Age)	Waarnemer (Observer)	Bronnen (References)
a)	vóór 1847 (before)	Oostende (W.-VI.)	1 juv.	coll. Du Bus	coll. KBIN 5428
b)	XI.1879	Dilsen (Limb.)	1 ex.	A. Dubois	VAN HAVRE 1928
c)	1900	Beneden-Schelde (A. ?)	1 ex.		VERHEYEN 1951
d)	10.IX.1912	Beneden-Schelde (A. ?)	1 juv.	Dr. Bertrand	VAN HAVRE 1928
e)	29.IX.1926	Genappe (Br.)	1 juv.	Ch. Dupond	Gierv. 17 : 53
f)	11.II.1958	Hofstade (Br.)	1 ad.		Wielewaal 24 : 182-3 niet aanvaard (not accepted)
g)	4.XI.1968	Oostduinkerke (W.-VI.)	1 ex.		Aves 6 : 195 opgegeven als (published as) : <i>St. longicaudus/parasiticus</i> ; aanvaard als (accepted as) : <i>Stercorarius spec.</i>

nrs. 1-20 : aanvaard door
Comm. Belg. Avif.
(accepted by)

nrs. a)-g) : twijfelachtige of niet-aanvaarde gevallen
(doubtful or not-accepted records)

